WWF

YMPÄRISTÖ-
KASVATUS

Leiriohjaajan
opas

SEIKKAILU VEDEN VALTAKUNNASSA

OHJAAJALLE

Vesi ja vesistöt ovat kiehtovia tutkimuskohteita. Vedenalainen luonto herättää uteliaisuutta: mitä pinnan alla oikein on? Lasten- ja nuortenleireillä kannattaakin ottaa läheinen vesistö tarkastelun kohteeksi. Kenen naapurissa olemme leirillä? Onko meidän toiminnallamme vaikutusta vedenelävien elämään?

Seikkailu veden valtakunnassa – leiriohjaajan opas on opas sinulle, joka haluat toteuttaa vesistöihin liittyvää ohjelmaa lasten tai nuorten kanssa leirillä. Löydät oppaasta erilaisia tehtäviä, joita leiripäivän aikana voitte yhdessä tehdä.

Oppaan tavoitteena on tarjota tekemistä kokonaiseksi päiväksi, aamusta iltaan. Päivä voi alkaa veteen liittyvillä leikeillä, jonka jälkeen mennään yhdessä tutkimaan lähivesistöä. Iltapäivällä voidaan yhdessä pohtia ihmisen vaikutusta vesien tilaan ja vastuuta luonnosta. Oppaasta löydät myös selkeitä vinkkejä, joiden avulla voitte itse tehdä jotakin hyvää ympäristön puolesta. Vesipäivän ilta huipentuu tietenkin hauskaan iltaohjelmaan ja iltatarinaan.

SEIKKAILU VEDEN VALTAKUNNASSA – LEIRIOHJAAJAN OPAS

Teksti: Essi Aarnio-Linnanvuori, WWF
Kuvitus ja taitto: Kati Kinnunen
Valokuvat: WWF:n työryhmä ja BigStock
Paino: Erweko Oy
Paperi: Cocoon Offset 250 g ja 150 g

Julkaisu on tuotettu osana Freshabit LIFE IP (LIFE14 IPE/FI/023) -hanketta.
© WWF 2019

SISÄLLYS

AAMUPÄIVÄ

Leikkejä ja liikettä 4
Ranta on kiehtova tutkimuskohde 6
Tee itse tutkimusvälineet 8
Tutkitaan vettä 10

ILTAPÄIVÄ

Vesi on tärkeää! 12
Suojellaan vesistöjä 13
Kerro kaverille 14
Askarrellaan: lohiheijastin 15

ILTA

Iltanuotio veden valtakunnassa 16
Iltatarina: Prinssin pulma 18

Aamupäivä

LEIKKEJÄ JA LIIKETTÄ

VEDEN KIERTOKULKU

Tämä leikki on muunnelma monelle tutusta evoluutioleikistä. Leikkijät ovat vesipisaroita meressä, pilvessä ja joessa. Kaikille kolmelle roolille keksitään liikkeet: meri heiluttaa käsiään aaltoina, pilvi muodostuu pään ympärille käsillä tehtävästä renkaasta ja joki viuhtoo matalalla maan tuntumassa. Liikkeisiin voidaan lisätä myös yhdessä keksityt äänet.

Leikin alkaessa kaikki leikkijät ovat meressä. Kun kaksi ”merta” kohtaa leikkialueella, he pelaavat kivi-sakset-paperi-leikkiä. Voittaja haihtuu meren pinnalta eli muuttuu pilveksi, kun taas häviäjä jää mereen. Kun kaksi pilveä pelaavat toisiaan vastaan, voittaja sataa alas maan pinnalle ja muuttuu joeksi ja häviäjä jää pilveksi. Vastaavasti kahden joen ottelussa voittaja siirtyy mereen ja häviäjä jää jokeen. Leikki eli veden kiertokulku jatkuu, kunnes leikinjohtaja päättää leikin.

Idea: Porvoon luontokoulu

KALAT VERKOSSA

Jakaudutaan kahteen ryhmään. Toinen ryhmä muodostaa piirin ottamalla toisiaan käsistä kiinni. Toinen ryhmä menee piirin sisälle. Piirissä olijat ovat verkko ja piirin sisällä olevat kaloja. Kalat yrittävät päästä verkosta eli piirin sisältä pois, minkä verkko yrittää estää. Kun kalat ovat päässeet verkosta ulos, vaihdetaan tehtäviä ja leikki alkaa alusta.

VAELLUSKALAN VAARALLINEN MATKA

Tarvikkeet: pitkä ja kapea leikkialue; erilaisia esteitä; keppi ja naru ongeksi

Vaelluskala on kala, joka syntyy virtavedessä (joessa tai purossa), siirtyy kasvuvaiheessa järveen tai mereen ja palaa aikuisena takaisin virtaveteen kutemaan. Vaelluskaloja ovat esimerkiksi lohi, taimen, vaellussiika ja ankerias. Monet vaelluskalat ovat uhanalaisia, koska niiden vaellusreitit on katkaistu padoilla tai muilla nousuesteillä.

Leikitään vaelluskalan vaarallista matkaa esteradalla. Rajataan maastoon tai pihalle pitkä ja kapea leikkialue esimerkiksi naruilla tai piirtämällä reunat maahan. Reitti voi olla tasaisella kentällä tai rinteessä, jolloin ”virran yläjuoksu” on ylhäällä ja ”meri” tai ”järvi” on alhaalla. Rakennetaan reitille erilaisia leikkijöiden ylitettävissä olevia esteitä vaikeuttamaan vaelluskalojen matkaa. Jossakin sopivassa paikassa ohjaaja voi seistä ”ongen” kanssa kalastamassa vaelluskaloja – se, johon onki osuu, joutuu palaamaan alkuun.

Leikki voidaan toteuttaa kahden tai useamman joukkueen viestinä, jolloin samaan aikaan juoksevat kalat kilpailevat nopeudesta keskenään. Jokainen leikkijä juoksee esteradan edestakaisin: vaelluskala menee yläjuoksulta mereen tai järveen, palaa takaisin yläjuoksulle ja lähettää seuraavan juoksijan matkaan. Toinen vaihtoehto on, että koko joukkue juoksee reitin yhdessä auttaen toinen toisiaan ja otetaan aikaa.

RANTA ON KIEHTOVA TUTKIMUS-KOHDE

MITÄ TUTKITAAN?

Järven tai joen ranta on kiehtova tutkimuskohde. Rannalla tehdään havaintoja: Millainen ranta tämä on? Millaisia elinpaikkoja ja eliöitä tällä rannalla on? Millaista vettä tässä vesistössä on? Miten ihmiset käyttävät tätä rantaa? Tutkimuskohteeksi voitte valita yhden tai useamman teeman. Kun teette tutkimuksia, voitte toimittaa keräämänne tiedot tutkimuskäyttöön Suomen Ympäristökeskuksen ylläpitämään Järviwiki-verkkopalveluun, www.jarviwiki.fi.

MONIMUOTOINEN VESILUONTO

Vesiluontoa löytyy sekä veden pinnalta että pinnan alta. Rannalla voidaan tarkkailla lintuja ja kasveja sekä etsiä merkkejä kaloista. Erityisen kiehtovia ovat veden pikkueläimet. Leirille voi varata opaskirjoja lajien tunnistamiseen, mutta eläimiä ja kasveja voi tarkkailla myös ilman, että tietää niiden nimiä. Yhdessä voidaan pohtia, miksi mikäkin eliö viihtyy juuri tällä rannalla. Mitä asioita se tarvitsee selviytyäkseen täällä? Voimmeko jotenkin parantaa sen elinmahdollisuuksia?

MITATAAN JA TUTKITAAN

Veden laadun tutkiminen erilaisilla mittausvälineillä on jännittävää! Leirillä tehtävien mittausten merkitys nousee uudelle tasolle, kun tulokset lähetetään oikeaan tutkimuskäyttöön. Suomen Ympäristökeskuksen Järviwiki-palveluun kerätään tietoja pintaveden lämpötilasta, näkösyvyydestä, pH-arvoista sekä levähavainnoista. Lisäksi palveluun voi tallentaa valokuvia. Satunnainenkin vesien tutkija voi ilmoittaa palveluun kansalaishavaintojaan.

MITÄ MUKAAN RANTA-RETKELLE?

- Läpinäkyviä muovi- tai lasipurkkeja
- Lämpömittari
- Näkösyvyyslevy
- pH-paperia
- Kasvi-, lintu- tai ötökkäkirjoja
- Haaveja tai siivilöitä
- Vateja
- Suurennuslasi tai luuppi
- Vesikiikari
- Kumisaappaat ja varavaatteet

Havaintoja voi tehdä myös ilman välineitä! Joitakin välineitä on kuitenkin mukava varata – tutkimusaiheesta riippuen.

Näkösyvyys tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä syvyyttä, missä valkolevy juuri ja juuri erottuu. Valkolevyn voi tehdä itse tämän oppaan ohjeilla. Veden happamuutta tai emäksisyyttä mitataan pH-paperilla tai pH-mittarilla. Monet apteekit myyvät luonnonvesien tutkimiseen sopivaa pH-paperia. Järviveden pH on useimmiten välillä 6–8 mutta vaihtelua voi olla paljonkin. Neutraalin veden pH on 7.

wwf.fi/rannalla

MOBIILILAITE MUKAAN RANTA-RETKELLE

Rantaan suuntautuvalle tutkimus-retkelle voi ottaa avuksi WWF:n laatimat mobiilioppimateriaalit Suuri rantaseikkailu ja Vesistömysteeri. Suuri rantaseikkailu on suunniteltu noin 9–12-vuotiaille lapsille ja Vesistömysteeri 13–15-vuotiaille nuorille. Mobiililaitetta käytetään retkellä havaintojen ohjaamiseen ja tallentamiseen. Oppilaan päähuomio on ympäröivässä luonnossa, ja laite toimii havaintojen teon apuna. Materiaalit on laadittu seppo-pelialustalle ja ne ovat käyttäjälle maksuttomia. Latauskoodin ja ohjeet materiaalin käyttämiseen saat osoitteesta wwf.fi/rannalla.

Luonnontutkijan onnenpäivä

Tutkijan työ on haastavaa ja kärsivällisyyttä vaativaa hommaa. Maastopäiviä on paljon. Voi olla kylmää, sateista, eikä mitään oikein tunnu löytyvän. Sitten koittaa onnenpäivä: tutkija löytää lajin, jota ei ole ennen löydetty. Uusi laji! Huikeaa!

Keksikää vesistössä tai rannalla elävä laji, jota ei ole vielä koskaan ennen tavattu. Tehtävänä on kuvailla tuo otus. Miltä se näyttää? Missä se elää? Mitä se syö? Millaisen elinympäristön se tarvitsee? Lopuksi keksikää lajille nimi! Lajit voi piirtää, maalata tai vaikka askarrella kierrätysmateriaalista.

TEE ITSE TUTKIMUS-VÄLINEET

HELPPO HAAVI

Haavi on rantaretken piristys mutta vesieläin-haavit voivat olla kalliita. Käyttökelpoisen haavin voi kuitenkin rakentaa itse keittiösiivilästä ja puisesta varresta. Tarvitset ruostumattomasta teräksestä valmistetun siivilän, jonka varsi on terästä tai puuta. Haavin varreksi sopii pätkä rimaa tai esimerkiksi harjan varsi. Siivilä kiinnitetään varteen tukevasti ruuveilla, rautalangalla tai muulla sopivalla tavalla.

VESIKIIKARI ÄMPÄRISTÄ

Vesikiikari on mukava kapistus: sen avulla pystyy kurkistamaan pinnan alle ilman, että heijastukset haittaavat näkyvyyttä. Myös vesikiikarin voi nikkaroida itse. Tarvitset väriltään mahdollisimman tumman ämpärin sekä läpinäkyvää muovilevyä tai paksua laminointikalvoa. Irrota ämpärin sanka. Leikkaa ämpärin pohjaan mattoveitsellä iso reikä. Leikkaa läpinäkyvästä muovista jonkin verran reikää isompi pala ja kiinnitä se ilmastointiteipillä tai muoviliimalla ämpärin pohjaan.

VALKOLEVY

Valkolevyllä mitataan veden näkösyvyyttä. Laske levy veneestä tai laiturin päästä veteen niin syvälle, että se erottuu katsojalle vain juuri ja juuri. Nappaa kiinni narusta veden pinnan tasolta, nosta levy ylös ja mittaa narun pituus veden pinnalla olleesta kohdasta levyyn: se on tämän vesistön näkösyvyys.

Valkolevyn voi tehdä itse vaikkapa valkoisesta ämpärin kannesta. Tarvitset lisäksi vähintään 10 metriä pitkän narun tai köyden sekä painoksi sopivan metalliesineen. Poraa kannen reunojen tuntumaan tasavälein kolme reikää. Pujota narut rei'istä läpi ja yhdistä ne noin puolen metrin päässä levystä solmuilla, molemmin puolin levyä. Tavoitteena on tehdä vakaa levy, joka pysyy vaaka-asennossa laskeutuessaan ja noustessaan vedessä. Kiinnitä alapuolelle paino ja yläpuolelle pitkä köysi. Mittaamisen helpottamiseksi köyteen voi tehdä merkintöjä esimerkiksi puolen metrin välein. Huomaathan, että mittaaminen alkaa levyn pinnasta.

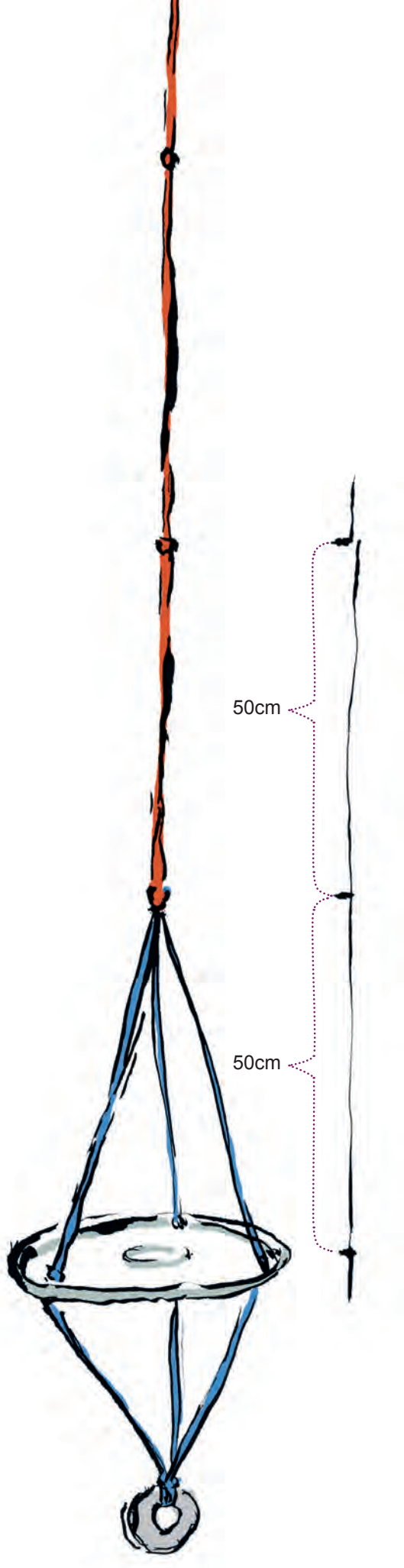

TUTKITAAN VETTÄ!

1. MILLAINEN RANTA TÄMÄ ON?

Mitä vesistöä tutkitte?

Mitä tältä rannalta löytyy? Voitte valita monta vaihtoehtoa.

☐ Kalliota
☐ Kivikkoa
☐ Hiekkaa
☐ Niittyä tai ruohikkoa
☐ Metsää
☐ Rakennuksia

Mikä on mielestänne hienointa tällä rannalla?

2. MILLAISTA VETTÄ TÄÄLLÄ ON?

Mitatkaa veden lämpötila lämpömittarilla. Vesi on _____ °C.

Mitatkaa veden pH-arvo pH-paperilla tai pH-mittarilla. Veden pH-arvo on

_____.

Mitatkaa vielä veden näkösyvyys veneestä tai laiturin päästä. Tämän vesistön näkösyvyys on _____ m.

Ottakaa vettä läpinäkyvään muovipurkkiin ja katsokaa sitä valkoista paperia vasten. Minkä väristä vesi on? Ympyröikää parhaiten kuvaava väri.

kirkasta keltaista ruskeaa vihreää

sinivihreää muun väristä, minkä?

Haistakaa vettä. Miltä se tuoksuu?

raikkaalta levältä mudalta kalalta

bensiiniltä muulta, miltä?

3. KUINKA REHEVÄÄ?

Jotkut vesistöt ovat luonnostaan reheviä, toiset karuja. Rehevöityminen tarkoittaa sitä, että vesistön koko ekosysteemin toiminta muuttuu, kun ravinteiden määrä vedessä lisääntyy. Tärkeimpiä ravinteita ovat typpi ja fosfori.

Etsikää ympäriltänne rehevän ja karun vesistön piirteitä. Laskekaa lopuksi rastit. Kumpaan ryhmään tuli enemmän rasteja?

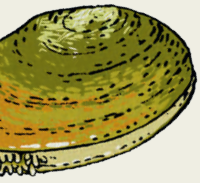

Karu vesistö	Rehevä vesistö
☐ Vesi kirkasta tai kirkkaan ruskeaa	☐ Vesi vihreän sameaa
☐ Hiekka- tai kivipohja	☐ Pohjalla liejua
☐ Ei sinilevää	☐ Sinilevää veden pinnalla
☐ Vähän vesikasveja	☐ Runsaasti vesikasveja
☐ Pohja näkyy melko selvästi	☐ Paljon kelluvia kasveja
☐ Sammalpeitteiset rannat	☐ Näkösyvyys on heikko
☐ Rannan kivet paljaita	☐ Kivissä kasvaa levää

4. RANNAN PIKKUELÄIMIÄ

Piirrokset:
Heta Nääs

Pyydystäkää varovasti haavilla tai purkilla eläimiä veden pinnan alta ja pohjasta. Älkää vahingoittako eläimiä. Kasvien seasta ja kivien alta on usein helpoin löytää pikkueläimiä. Mitä eläimiä löysitte?

☐ Simpukoita	☐ Malluaisia
☐ Kotiloita	☐ Hyönteistoukkia
☐ Siiroja	☐ Juotikkaita
☐ Sukeltajia	☐ Muita eläimiä, mitä?

Seuratkaa eläinten liikkumista vesiastiassa. Mitä erilaisia liikkumistapoja niillä on? Mikä niistä on paras uimari? Päästäkää lopuksi eläimet takaisin veteen.

5. MITEN IHMISET KÄYTTÄVÄT TÄTÄ RANTAA?

Mitä merkkejä ihmisestä rannalla näkyy?
Ympyröi kaikki sopivat vaihtoehdot.

tie tai polku	rakennuksia	laituri	veneitä tai laivoja
pelto tai laidun	kaivettu oja	muokattu ranta	roskia
jalanjälkiä	muita merkkejä, mitä?		

Mitä tällä rannalla olisi mukava tehdä?

Iltapäivä

VESI ON TÄRKEÄÄ!

Leirillä on hyvä pohtia yhdessä veden merkitystä ja vesiensuojelua. Mikä merkitys vedellä ja vesistöillä on meille? Kenen vastuulla vesistöistä huolehtiminen on? Mitä minä voin tehdä?

PORINARYHMÄT VEDESTÄ

Osallistujat kuljeskelevat vapaasti leikkialueella. Ohjaaja sanoo numeron (yleensä väliltä 2-5) ja osallistujat muodostavat numeron kokoisia ryhmiä. Ryhmään otetaan lähinnä olevat ihmiset. Jos jako ei mene tasan, niin ilman ryhmää jääneet voivat mennä mihin tahansa ryhmään mukaan. Kun ryhmät on muodostettu, ohjaaja antaa aiheen, josta jutellaan hetki ryhmässä. Ohjaaja pysäyttää keskustelun ja osallistujat kulkevat jälleen vapaasti, minkä jälkeen otetaan uusi numero ja uuden kokoiset ryhmät. Saman ihmisen kanssa ei voi olla kuin kerran samassa ryhmässä. Lopuksi ohjaaja purkaa harjoituksen lyhyesti kysymällä keskusteluissa keskeisiksi nousseita teemoja ja täydentämällä niitä tarvittaessa itse.

Aiheet keskustelulle:

1. Mitä tulee ensimmäisenä mieleen sanasta vesi?
2. Miksi vesi on elintärkeää?
3. Minkä tuotteiden valmistukseen tarvitaan vettä?
4. Minkälaisessa tilanteessa sinulla voisi olla pulaa vedestä?

VEDENHALTIJA

Seisotaan piirissä, yksi osallistujista on piirin keskellä. Hän on Vedenhaltija. Vedenhaltija kiertää kysymässä haluamaltaan osallistujalta vesiensuojeluun liittyvän kysymyksen. Esimerkiksi ”Hyvää päivää, olen Vedenhaltija. Suojelen vesistöjä suosimalla luomutuotteita. Teetkö sinä näin?” Jos vastaus on ei, kaikki vaihtavat paikkaa. Vedenhaltija yrittää ottaa itselleen paikan piiristä. Viereiselle paikalle ei voi siirtyä eikä palata takaisin omalleen. Ilman paikkaa jääneestä tulee uusi Vedenhaltija. Jos vastaus on kyllä, Vedenhaltija siirtyy toisen osallistujan luo ja esittää hänelle joko uuden tai saman kysymyksen. Kysymyksen alku on aina sama, vain suojelukeino muuttuu. Harjoitus päättyy, kun Vedenhaltijat eivät enää keksi uusia keinoja tai kun ohjaaja niin haluaa. Harjoitukseen kannattaa käyttää aikaa niin paljon, että osallistujat alkavat keksiä mitä erikoisempia ja mielikuvituksellisia keinoja.

Lähde: Tarinoita muuttuvalta planeetalta -tehtäväpaketti

KIITOS VEDELLE -MAALAUS

Tarvikkeet: vesivärejä/sormivärejä, siveltimiä, paperia ja veteen liittyvää taustamusiikkia

Kuunnellaan yhdessä musiikkia ja jokainen miettii, miten tärkeää vesi meille on. Sen jälkeen jokainen maalaa värejä paperille, aiheena kiitos vedelle. Teoksen ei tarvitse esittää mitään, vaan siinä voi olla pelkkiä värejä ja kuvioita. Teoksista tehdään näyttely.

Lähde: Tarinoita muuttuvalta planeetalta -tehtäväpaketti

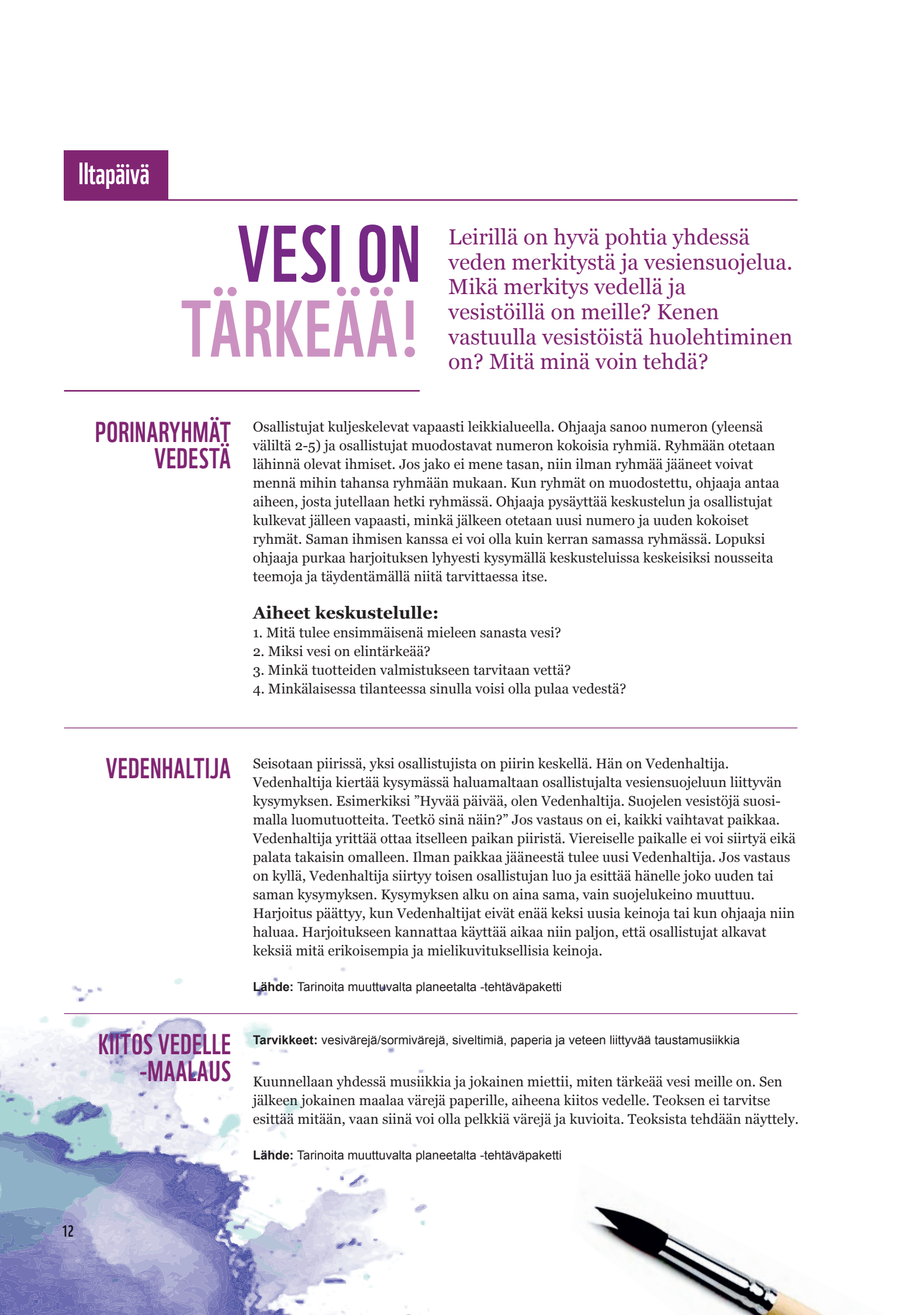

KENEN VASTUULLA VESIENSUOJELU ON?

Ohjaaja esittää osallistujille kysymyksen: kuka on ensisijaisesti vastuussa siitä, että vesistöt voivat hyvin? Onko vastuu valtakunnan korkeimmilla päättäjillä, kuten eduskunnalla? Onko vastuu paikallisilla päättäjillä, kuten kunnanvaltuustolla? Onko vastuu yrityksillä vai ehkä sittenkin yksityisillä ihmisillä? Kunkin osallistujan tulee valita näistä tahoista yksi, jota hän pitää tärkeimpänä vaikuttajana vesistöjen kannalta. Ohjaaja osoittaa kunkin tahon valinneille paikan, jossa he voivat keskustella keskenään: miksi juuri tämä taho on tärkeä vaikuttaja vesiensuojelussa? Muutaman minuutin keskustelun jälkeen ohjaaja pyytää kutakin ryhmää kertomaan tärkeimmät perustelut, miksi juuri sen tahon vastuu on niin suuri ja mitä se voi tehdä ympäristön hyväksi. Lopuksi on vielä hyvä todeta, että yhtä oikeaa vastausta tähän kysymykseen ei ole. Kaikkia tahoja tarvitaan toimimaan ympäristön puolesta.

SUOJELLAAN VESISTÖJÄ

PISTEET PESUAINEILLE

Leiriolosuhteissa on erityisen tärkeää, että käytetyt pesuaineet ovat mahdollisimman ympäristöystävällisiä. Mutta mistä tietää, mikä pesuaine on ympäristölle harmiton? Järjestäkää leirillä näyttely ympäristömerkityistä shampoista ja muista pesuaineista ja ottakaa selvää, millä perusteella ne ovat saaneet ympäristömerkinnän. Miten niiden tuoteselosteet eroavat muista pesuaineista? Valitkaa lopuksi Päivän Pesuaine, joka mielestänne on sekä ympäristöystävällinen että hyvä käyttää.

KASVISRUOKA-PÄIVÄ

Suomen vesistöjen suurin ongelma on yleensä rehevöityminen. Iso osa rehevöittävistä ravinteista on peräisin maataloudesta. Etenkin lihantuotanto kuormittaa vesistöjä. Järjestäkää leirillä yksi tai useampi kasvisruokapäivä ja kokeilkaa jotakin uutta ja maukasta reseptiä.

TALKOILLA RANTA KUNTOON

Nyt rantakuntoon, ei kun ranta kuntoon! Järjestäkää leiripaikan lähirannalla vieraslaji- tai roskatalkoot. Vieraslajitalkoissa kitketään sellaisia kasvilajeja, jotka eivät kuulu Suomen luontoon. Rannoilla viihtyvät esimerkiksi kurtturuusu, jättipalsami ja lupiini. Tarvitsette talkoita varten työhanskoja ja jätesäkkejä. Isolla porukalla ranta saadaan kuntoon lyhyessä ajassa!

VIRTAAVAT VEDET

Leirillä voi osallistua virtavesien kunnostamiseen. Onko leiripaikan lähellä puroa tai pientä jokea? Leirityönä voi olla virtavesilajien elinympäristökunnostusta, kuten vaelluskalojen kutupaikkojen kunnostusta ja huoltoa tai pienen nousuesteen poistaminen. Leiriläiset voivat tutustua veden laatuun ja virtavesilajeihin. Virtavesitalkoissa löytyy eri tasoista tekemistä, mutta isot kohteet voivat vaatia osallistujilta hyvää kuntoa ja fyysistä voimaa. Talkookohteet sopivat yleensä hyvin tutustumis- ja esittelykohteiksi sekä virtavesiluonnon ympäristökasvatukseen.

KERRO KAVERILLE

Vesipäivä leirillä on sen verran hieno juttu, että siitä kannattaa kertoa muillekin. Jakakaa siis kokemuksianne ja näkemyksiänne vaikkapa näiden vinkkien avulla.

SOMEKUVA

Mikä suomalaisissa vesistöissä on erityisesti suojelemisen tarpeessa? Ottakaa leirillä kuva, jossa otatte hauskasti kantaa vesiensuojelun puolesta. Jakakaa se sitten Instagramissa ja tägätkää kuvaan @WWFSuomi.

NÄYTTELY VANHEMMILLE

Valmistelkaa vierailupäivää tai leirin päättymispäivää varten vesiaiheinen näyttely tai luontopolku vanhemmille. Voitte kertoa näyttelyssä vettä, vesistöjä ja vesiensuojelua koskevista mielipiteistänne sekä siitä, mitä olette tehneet leirin aikana teemaan liittyen. Näyttely voi koostua julisteista, askarteluista ja muista esineistä tai siihen voi kuulua performanssi tai muu toiminnallinen osuus.

POSTIKORTTI PÄÄTTÄJÄLLE

Tarvikkeet: postikortteja, postimerkkejä ja päättäjien osoitteita

Huolestuttaako jokin asia Suomen vesien tilassa? Tai haluatteko ehkä kiittää jotakuta päättäjää hyvästä työstä ympäristön hyväksi? Vesistöjä koskevia päätöksiä tehdään kaikilla tasoilla: kansainvälisessä yhteistyössä, valtakunnan päätöksen teossa sekä paikallisesti. Päätösvaltaa on sekä vaaleilla valituilla edustajilla että esimerkiksi yritysten johtajilla. Kirjoittakaa postikortteja valitsemillenne päättäjille ja lähettäkää ne heille. Kertokaa, mitä vesistöt teille merkitsevät ja mitä toivotte päättäjiltä. Muistattehan kirjoittaa kohteliaasti mutta napakasti ja allekirjoittaa korttinne.

ASKARRELLAAN: LOHIHEIJASTIN

Tarvikkeet:

- Paksua huopaa
- Heijastinkangasta
- Erivärisiä kirjonta-, ompelu- ja villalankoja
- Helmiä, paljetteja, nappeja tms. koristeluun
- Koruneula rintaneulaa tai metallilenkki avaimenperää varten

Työohje:

1. Jäljennä lohisapluunan ääriviivat heijastinkankaalle ja leikkaa kuvio irti.

2. Jäljennä sama kuvio huovalle, mutta piirrä ääriviivat noin. 0,5 –1 cm sapluunaa suuremmiksi. Leikkaa kuvio huovasta.

3. Liimaa tai ompele haluamillasi pistoilla heijastinkangas kiinni huopakankaaseen.

4. Koristele heijastinkala haluamallasi tavalla esimerkiksi erilaisin helmin, paljetein, napein jne. sekä erilaisin kirjontapistoin kuten pykä-, laaka-, ketju-, varsi- ja solmupistoin.

5. Kiinnitä ompelemalla tai liimalla lohiheijastimen nurjan puolen yläreunaan koruneula, jos haluat valmistaa rintakorun. Vaihtoehtoisesti tee reikä lohen pyrstöön ja pujota reiästä läpi metallilenkki, jos haluat valmistaa avaimenperän esimerkiksi reppuun kiinnitettäväksi.

Ohje: Noora Salonen, Sanna Kataja ja Päivi Heikkilä

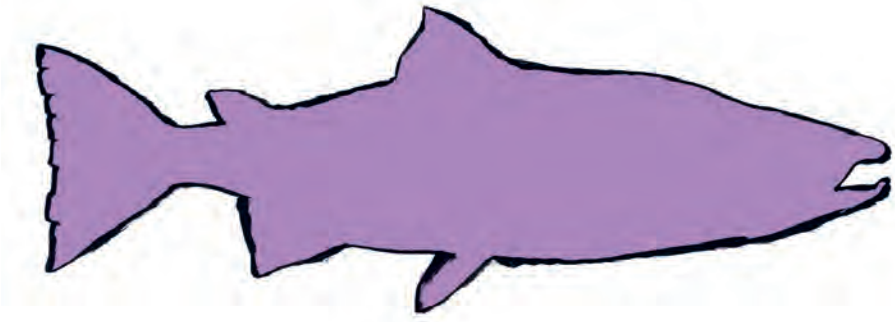

ILTANUOTIO VEDEN VALTAKUNNASSA

Tervetuloa vetiselle iltanuotiolle! Leiri-illan ohjelmaan kuuluu yleensä leikkejä, laulua, sketsejä sekä tietenkin iltatarina.

Vesipäivän iltana iltaohjelman osatkin voivat liittyä veteen. Illan juontaja tai nuotiomestari punoo osasista kokonaisuuden. Ilta alkaa nuotion sytyttämisestä ja lämmittelystä yhteisillä lauluilla ja leikeillä. Välillä meno voi olla aika villiäkin, kunnes loppuillasta rauhoitutaan kuuntelemaan iltatarinaa ja laulamaan yhteinen iltalaulu.

ILTANUOTION KULKU

- Nuotion juhlallinen sytyttäminen
- Rauhallinen tai reipas aloituslaulu
- Leikki tai laululeikki, johon kaikki voivat osallistua
- Sketsi
- Iloinen laulu
- Hassu leikki tai kilpailu, johon kaikki voivat osallistua
- Iloinen laulu
- Päivän saavutusten juhlistamista: tätä olemme saaneet tänään aikaan. Kiitokset ja mahdolliset palkinnot.
- Rauhallinen laulu
- Iltatarina
- Päätöslaulu

LEIKKEJÄ JA KILPAILUJA

KURJET JA SAMMAKOT

Pari vapaaehtoista ovat kurkia ja loput leikkijät sammakoita. Sammakot asettuvat kyykkyyn paikoilleen ja kurjet lähtevät kiertelemään sammakoiden keskuudessa. Kurjen tehtävä on saada sammakko nauramaan, kun taas sammakko yrittää kovasti olla nauramatta. Kun sammakko nauraa, hänestä tulee myös kurki. Leikki loppuu, kun kaikki tai lähes kaikki ovat kurkia.

SUOHONLAULANTA

Leikkijät jaetaan kahteen joukkueeseen siten, että kumpikin joukkue seisoo selkeästi omalla puolellaan. Leikin tavoitteena on laulaa kilpaa siten, että vastapuoli päätyy ”suohon” eli maahan istumaan. Leikki alkaa sillä, että toinen joukkue aloittaa laulun sovitusta teemasta tai sovitulla alkukirjaimella. Vastapuolen täytyy aloittaa uusi laulu samasta teemasta ennen kuin ensimmäinen joukkue on päässyt oman laulunsa loppuun. Riittää, että yksi joukkueesta osaa laulaa uuden laulun. Näin jatketaan, kunnes jompikumpi joukkue ei keksi uutta laulua riittävän nopeasti. Tällöin vuoro siirtyy takaisin toiselle joukkueelle, ja tappion kärsinyt joukkue laskeutuu seisomasta polvilleen. Jos joukkue myöhästyy uudelleen laulun keksimisestä, he uppoavat suohon eli käyvät istumaan ja ovat hävinneet suohonlaulantakilpailun.

Suohonlaulannan teemana voi olla laulu, jossa mainitaan vesi, jokin vesistö, veteen tai vesistöön liittyvä elementti (sade, ranta) tai vesieläin. Tällaiseen suohonlaulantaan on hyvä antaa hiukan valmistautumisaikaa, jotta joukkueet ehtivät ennalta keksiä jonkin verran sopivia lauluja.

VEDENKANTO-VIESTI

Tarvikkeet: saavi täynnä vettä, muki tai pullo joka joukkueelle, erilaisia hassuja vedenkantovälineitä (urheilusukkia, lusikoita, pullonkorkkeja, reikäkauhoja tms.)

Leikkijät jaetaan viestijoukkueisiin, esim. 4–7 henkeä joukkuetta kohti. Viestin tavoite on yksinkertainen: täyttää muki saavista noudettavalla vedellä. Vettä voi noutaa valitsemallaan kantovälineellä, joista mikään ei ole kovin tehokas. Se joukkue voittaa, joka saa ensimmäisenä astiansa täyteen.

SKETSEJÄ

ÄMPÄRIT

Tarvikkeet: esim. kaksi punaista ja yksi sininen ämpäri

Kaksi henkilöä tulee eri puolilta kantaen ämpäreitä. Punaisessa ämpärissä on vettä, sinisessä ei. Puolivälissä he kohtaavat mitään puhumatta, kaatavat veden ämpäristä toiseen ja jatkavat matkaansa eri suuntiin. Kohta he tekevät saman uudestaan. Kolmannella kerralla punaisen ämpärin kantaja vaihtaa ämpärinsä salaa tyhjään ämpäriin. Sen sijaan, että kaataisi vettä siniseen ämpäriin, hän heilauttaakin ämpärin yleisöä kohti, jolloin yleisö säikähtää ja luulee hetken ajan kastuvansa. Tyhjän ämpärin voi haluttaessa täyttää vaikkapa karkilla, jolloin yleisö saa veden sijaan niskaansa karkkisateen.

PILKKIRETKI

Talvivaatteisiin pukeutunut henkilö tulee jakkaran ja pilkkiongen kanssa istumaan yleisön eteen. Hän istuu hetken aikaa pilkkimässä. Kuuluu haudanvakava ääni: ”Täältä ei tule kalaa.” Pilkkijä katselee ympärilleen hämmästyneenä ja jatkaa pilkkimistä. Kuuluu uudestaan: ”Täältä ei tule kalaa.” Pilkkijä katselee taas ympärilleen, pudistelee päätään jatkaa pilkkimistä. Kuuluu jälleen: ”Täältä ei tule kalaa.” Pilkkijä hermostuu ja huutaa vastaan: ”Mistä sinä sen oikein tiedät?” Tavallisiin vaatteisiin pukeutunut henkilö kävelee pilkkijän luokse ja vastaa: ”Koska olen tämän jäähallin vahtimestari.”

ILTATARINA:
PRINSSIN PULMA

Olipa kerran, kaukana täältä, muuan nuori prinssi. Kun hän täytti 18 vuotta, hän sai isältään kuninkaalta syntymäpäivälahjaksi oman linnan tiluksineen. Prinssi oli nyt virallisesti aikuinen ja sai ryhtyä hoitamaan linnaa ja sen maita.

”Viljelethän tiluksiasi hyvin ja varjelet niitä liialta kulumiselta”, isä neuvoi poikaansa. ”Olet saanut haltuusi jotakin ainutlaatuisen kaunista. Tämän linnan ja sen alusmaat saat aikanaan jättää omalle pojallesi.”

Prinssi oli ikionnellinen. Linna oli hieno ja kauniilla paikalla. Linnan alusmaihin kuului kylä, metsää, peltoja sekä kirkasvetinen järvi. Metsässä vilisti monenlaisia eläimiä, pellot tuottivat runsaan sadon ja järvessä polskivat hopeakylkiset kalat. Kyläläiset olivat ystävällisiä ja ahkeria. Parempaa maata ei prinssi voinut toivoa hallittavakseen.

Prinssi asettui linnaan ja aloitti iloisen elämän. Hänen ystävänsä tulivat mielellään vierailulle. Nuoret järjestivät hauskoja juhlia, tekivät veneretkiä ja kävivät metsällä. Retkien jälkeen linnan ruokasalin pöydät notkuivat ja kylpyhuoneissa riitti lämmintä vettä ja hyväntuoksuisia saippuoita. Kaikki ihailivat prinssin pientä valtakuntaa.

Kului joitakin vuosia, ja prinssi jatkoi iloista elämää linnassa. Vieraita tuli aina vain lisää, ja prinssi oli mielellään vieraanvarainen. Uudet tuttavat ja vähän vieraammatkin olivat tervetulleita metsästämään, kalastamaan ja juhlimaan. Vaikka välillä tuntui, että riistaa oli aiempaa vaikeampi löytää, aina jotakuta onnisti. Ja vaikka kalat tuntuivat uivan aiempaa syvemmissä vesissä, monta pyydystä käytettäessä aina joku sai saalista.

Eräänä päivänä kävi kuitenkin niin, että sekä metsästäjät että kalastajat palasivat linnalle tyhjin käsin. Kokki kaiveli kellarista muuta tarjottavaa ja huomautti prinssille happamasti, että viljalaareissa pohja häämötti, eikä kesän sadosta ollut tulossa kovin kummoista. Linnassa syötiin enemmän kuin pellot pystyivät tuottamaan.

Prinssi huolestui. Illalla muiden mentyä nukkumaan hän lähti ulos. Oli vielä alkukesä, mutta yksikään lintu ei laulanut metsässä. Oravista tai jäniksistä ei näkynyt vilaustakaan. Järven pinta ei väreillyt enää kaloista. Sen sijaan vesi makasi liikkumattomana, levästä raskaana massana ja haisi. Yksinäinen korento istui ruo’olla ja katseli prinssiä alakuloisen oloisena.

”Kuka on tehnyt tämän?” prinssi kuiskasi kauhuissaan. Korento ei vastannut vaan käänsi prinssille selkänsä.

Metsässä kylän ulkopuolella asui viisas erakko. Prinssi lähti hänen luokseen kysymään neuvoa. Hän tapasi erakon istumassa majansa edustalla. Erakko mietti hetken prinssin kysymystä ja sanoi:

”Tuvassani on taikapeili. Katso peiliin ja pyydä sitä näyttämään sinulle syyllinen. Sen jälkeen voit ratkaista, mitä teet asialle.”

Prinssi hiipi sisälle erakon majaan. Taikapeili ei ollut suuri eikä komea, vaan pieni, tummunut peili yksinkertaisissa kehyksissä.

”Oi taikapeili”, kuiskasi prinssi jännittyneenä, ”näytä minulle kuka on liannut järven ja tyhjentänyt metsäni eläimistä!”

Mitään ei tapahtunut. Prinssi näki edelleen peilistä vain omat kasvonsa.

”Ei tämä toimi”, hän huusi erakolle.

”Kyllä se toimii”, erakko vastasi, ”mutta vastaus ei välttämättä miellytä.”

Järkyttyneenä prinssi palasi linnalleen. Mitä hän oli tehnyt? Miten näin oli voinut käydä? Ja mitä hän sanoisi isälleen, jolle oli luvannut pitää hyvää huolta tiluksistaan?

Alakuloisena prinssi ratsasti isänsä linnalle ja kertoi totuuden. Isä oli pitkään hiljaa ja sanoi sitten:

”Teit oikein, kun käännyit minun puoleeni. Minä olen tukenasi, kun ryhdyt huolehtimaan maistasi ja puhdistamaan järveäsi.”

”Etkö otakaan linnaa minulta pois?” kysyi prinssi hämmästyneenä.

”En, poikani, päinvastoin. Uskon, että osaat nyt arvostaa metsiä, peltoja ja järveäsi entistä enemmän. Ratsasta takaisin ja tee suunnitelma siitä, miten saat järven kirkkaaksi ja linnut ja eläimet palaamaan. Muista, että minä olen apunasi ja neuvon sinua mielelläni.”

Prinssi palasi linnalleen ja teki suunnitelmia, joilla ympäröivä luonto palaisi elinvoimaiseksi. Aluksi hän lopetti juhlimisen kokonaan. Linnassa syötiin niukasti eikä metsällä tai kalassa käyty lainkaan. Isä kuningas kuitenkin muistutti, ettei elämän pidä olla ilotonta, vaikka kantaisikin vastuuta harteillaan. Niinpä prinssi otti tavakseen silloin tällöin retkeillä ystäviensä kanssa. Kokin kanssa he suunnittelivat yksinkertaisista aineksista maukkaita ruokia. Tuhlaileva elämä oli kuitenkin jäänyt taakse.

Jotkut prinssin tuttavista loukkaantuivat, mutta hänen parhaat ystävänsä auttoivat häntä huolehtimaan tiluksista. Ajan kuluessa eläimet palasivat metsään ja järven vesi kirkastui. Jokaista linnunlaulua, jäniksen loikkaa, peuran pyrähdystä ja kalan molskahdusta prinssi ja hänen ystävänsä tervehtivät suurella ilolla.

VESISTÖJEN TILA SUOMESSA

Suuri osa Suomen pintavesistä on ekologiselta tilaltaan erinomaisia tai hyviä. Erityisesti useimmat järvet voivat hyvin, kun taas osa joista ja iso osa rannikkovesistä on heikommassa tilassa. Hyvää heikompikuntoisia vesistöjä on erityisesti niissä osissa maata, joissa on paljon vesistöihin vaikuttavaa ihmisen toimintaa.

Rannikkovesiä ja joitakin järviä vaivaa rehevöityminen: vesistöön valuu ihmisen vaikutuksesta liikaa ravinteita, kuten fosforia ja typpeä, minkä vuoksi sen ekosysteemi muuttuu. Esimerkiksi sinilevien runsastuminen johtuu rehevöitymisestä. Ravinteita pääsee luontoon eri lähteistä, joista suurin on maatalous. Typpeä kulkeutuu vesistöihin myös muun muassa liikenteestä ja energiantuotannosta.

Vain harvat joet ja purot ovat enää luonnontilaisia. Menneinä vuosina ja vuosikymmeninä niihin on rakennettu patoja tai niitä on muuten muokattu. Rakentaminen muuttaa vesiluontoa. Nousuesteet, kuten padot ja siltarummut, estävät vaelluskalojen liikkumisen ylävirtaan kutualueilleen ja sieltä takaisin mereen.

WWF tekee työtä suomalaisten vesistöjen suojelemiseksi. Yhteistyössä maanomistajien kanssa WWF toteuttaa erilaisia sisävesien tilaa parantavia toimenpiteitä, kuten soiden ennallistamista ja kosteikoiden rakentamista. Virtavesitalkoissa ennallistetaan virtavesiä ja rakennetaan kutu- ja poikasalueita. Lisäksi poistetaan nousuesteitä ja rakennetaan patojen ohi luonnonmukaisia kalateitä.

Life

NATURA 2000

FRESHABIT

WWF

Suojelemme luontoa ja ratkaisemme ympäristöongelmia – luonnon ja ihmisten hyväksi.

together possible

wwf.fi

Hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin LIFE-ohjelmasta. Aineiston sisältö heijastelee sen tekijöiden näkemyksiä, eikä Euroopan komissio tai EASME ole vastuussa aineiston sisältämien tietojen käytöstä.